

RESEARCH ARTICLE

The Use Of The Word “Flower” In Japanese Metaphors

Diyora Abduraximova

Tashkent State University of Oriental Studies Toshkent, Uzbekistan

VOLUME: Special Issue 2026

PAGE: 90-92

Copyright © 2026 European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, this is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 4.0 International License. Licensed under Creative Commons License a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Every language has its unique metaphors, which can create certain difficulties in language learning and the translation of literary works. This article is dedicated to exploring how the concept of "flower" in Japanese language expresses various metaphorical meanings and the determining factors that influence these differences.

KEY WORDS

Metaphor, conceptual metaphor, figurative meanings of “flower,” Kokinwakashu.

INTRODUCTION

Til bir qobiqda qolmay, davr talabi, jamiyatdagi rivojlanish, insonlarning tafakkuridagi o'zgarishlarga mos ravishda til ham shakllanib boradi. Tildagi bunday o'zgarishlarga so'z ma'nolarining kengayishi va torayishi, yangicha tarzda qo'llanila boshlanishi, yangi so'zlarning yaratilishi yoki chet tilidan o'zlashishi kabi hodisalarda ko'rishimiz mumkin. Ayniqsa, ma'no ko'chirish, ya'ni biror-bir so'zni metafora sifatida qo'llash ham tilni boyitishda eng ko'p uchraydigan til hodisasidir. Lekin bu jarayon har bir tilda o'ziga xos ravishda amalga oshiriladi. Chunki ma'no ko'chirishda inson tasavvuri, uning tafakkuri muhim ahamiyatga ega. Tafakkur va tasavvur, dunyoqarash esa barcha jamiyatlarda bir xil emas. Masalan, “gul” leksemasining o'z ma'nosi “o'simlik”ni bildiradi. O'zbek tilida “gul” tushunchasi ko'chma ma'noda “go'zal qiz”, “yor” ma'nolarida ham qo'llanilsa, yapon tilida “gul” tushunchasi “o'tkinchilik” ma'nosini ham bildiradi. Bundan ko'rinadiki, har bir davlatda mavjud bo'lgan, o'z ma'nosi o'simlik bo'lmish “gul” tushunchasi o'simlik ma'nosidagina emas, balki majoziy ma'noda turli xil ma'nolarni ifodalashi mumkin. Tillarda uchraydigan shu kabi ma'no ko'chishi hodisalari tarjima jarayonida bir qancha qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Mazkur maqolada yapon tilidagi ma'no ko'chish hodisasini “gul”

konsepti asosida ko'rib chiqish maqsad qilingan.

Hozirgi kunda o'zbek tili va boshqa tillardagi metaforaning qiyosiy tadqiqoti ushbu tillar orasidagi o'xshash va farqli tomonlarini aniqlashdagi dolzarb masalalardan biri bo'lmoqda. Shu tadqiqotning ilk qadami sifatida ushbu maqolada dastavval yapon tilidagi metaforalarni o'rganish muhim ahamiyatga egadir. Maqolaning ob'yekti yapon tilidagi metafora, ma'noviy kengayishga ta'sir etuvchi omillar o'rganish va o'ziga xos jihatlarni aniqlashdir. Predmeti esa, yapon mumtoz she'riy to'plami “Kokinwakashu” misolida “gul” tushunchasini qanday ma'nolarda kelganini tahlil qilishdan iborat.

Kazumi Taniguchiga ko'ra, so'z ma'nosi nafaqat tashqi dunyoni obyektiv tasvirlaydi, balki so'zlovchi tomonidan kontseptual tashqi dunyoni o'z holicha belgilar bilan ajratadi. Shuning uchun “haqiqat” ham obyektiv tasvirlash bo'lmay, so'zlovchining hissiy tasavvuridagi kontseptualizatsiya jarayoni sodir bo'ladi[2,20]. Bundan tushunishimiz mumkinki, so'z ma'nosi so'zlovchining ruhiy holati, tajribaga asoslanib konseptuallashadi va nutqga ko'chadi.

Metaforaning o'zi nima?

Metafora – obyektiv (yoki subyektiv) borliqdagi o'xshashlikning lisoniy aksi bo'lmish mutanosib semalar asosida bir narsa nomining ikkinchi bir narsa nomi o'rida qo'llanilishi[1,33]. Metafora asosida nom ko'chishi predmet, belgi, harakat, holatlarning keng ma'nodagi o'xshashligiga asoslanadi.

Chie Fukada "Inson tasavvurining bir qismi bir tajriba bilan yana boshqa tajriba orasidagi o'xshashlikni ajratib, bir hodisa orqali boshqasini tushunish degan tafakkur jarayoniga asoslangan holat, til hodisasi metafora deb ataladi. Metafora taqqoslash qobiliyati va taqqoslash mezonlariga bog'liq tasavvur jarayoni bilan aloqador" deb ta'kidlaydi. Nima asosida o'xshashlikni topish so'zlovchining subyektiv tahlil jarayoni bilan bog'liq bo'ladi"[4,8-9]. Ushbu ta'rifdan metafora jarayonida so'zlovchining tasavvur qobiliyati va mavzuga oid subyektiv tahlili muhim degan xulosaga kelinadi. Buni yapon vaka va haikularida shoirning tasavvur olami va hissiyotlari sezilib turishidan ko'rishimiz mumkin.

Zamonaviy qarashlarda metaforaga tushunish, kategoriyalash, konseptuallashtirish, baholash va dunyoni tushuntirish vositasi sifatida qaraladi. Kazumi Taniguchining nazariyasiga ko'ra ham "konseptuallashtirish metafora insonning tajribasi asosida paydo bo'lib, til, ayniqsa "ma'no"ning ishlatilishi kengayishi, uning o'rniga "tajriba"ning vazifasini kuchaytiradi"[2,45]. Bir so'z bilan aytganda, konseptuallashtirish metafora asosini so'zlovchining tajribasi tashkil etadi.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib shuni aytishimiz mumkinki, inson tasavvurining bir qismi bir tajriba bilan yana boshqa tajriba orasidagi o'xshashlikni ajratib, bir hodisa orqali boshqasini tushunish degan tafakkur jarayoniga asoslangan holat, til hodisasi metafora deb ataladi. Konseptuallashtirish metafora esa insonning tajribasi asosida paydo bo'lib, til, ayniqsa "ma'no"ning ishlatilishi kengayishi, uning o'rniga "tajriba"ning vazifasini kuchaytiradi.

Bevosita yapon she'riyati namunalarini tahlil qilib o'tamiz. "Kokinvakashu" she'riy to'plamida "gul" ning metafora sifatida ishlatilishi juda ko'p uchraydi. Maqoladagi barcha misollar Yapon mumtoz adabiyoti to'plami 11 jild "Kokinvakashu" dan olingan.

「年ふればよはひは老いぬしかはあれど花をし見れば物思ひもなし」

Bu yerda ishlatilgan「花」"gul" so'zi「娘」"qizim" ma'nosida metaforaga uchragan. "Gul" chiroyli bo'lib, ko'rgan odamga quvonch baxsh etadi, qari ota-ona uchun ham "yosh qizi" gul

kabi ko'ringanligi, xursandchilik omili bo'lganligi har ikkovining umumiy xususiyati hisoblanadi.

「今日来ずは明日は雪とぞ降りなまし消えずはありとも花と見ましや」

「今日来ず明日は雪とぞ降り」"Bugun bormasam ertaga qor yog'adi" degan jumladan aynan "gul" so'zi "ma'shuqa" ma'nosini ifodalayotganini anglashimiz mumkin. 「花と見ましや」 jumlasini aynan "men sen gulni ma'shuqam sifatida ko'ra olamanmi?" ma'noni anglatadi.

「谷風にとくる氷のひまごとに打ちいづる波や春の初花」

Bu vakada「波」"to'lqin" so'zi「氷の間から流れ出した」"muzlar orasidan suv yorib chiqdi" degan jumla orqali "to'lqin" ni「初花」"ilk ochilgan gul" ya'ni, "bahor elchisi" ma'nosida ma'noviy kengaygan deyish mumkin.

「花の香を風のたよりにたぐへてぞ驚さそふしるべにはやる」

「花の香」(gul ifori) "bahor ifori", "bahorga keldi" degan o'xshatishga asoslanib, "bahor kelganini qushlarga bildirish uchun gul iforini yubordim" degan ma'noni anglatadi. Boshqacha qilib aytganda,「花」"gul" so'zi "bahor bahor elchisi" ma'nosini bildirmoqda. Metaforada o'xshashlikdan tashqari so'zlovchi mansub bo'lgan jamiyatda tafakkur qilish, madaniyat, tarix, atrof-muhitning ta'siri ham muhim omil hisoblanadi. Xuddi shu o'rinda shoirning yapon jamiyatiga mansubligi va yaponlarda fasllar o'zgarishi va u bilan bog'liq tasavvurni hisobga olish muhimdir.

Ushbu vakadagi「花」(gul) ume daraxti guli bo'lib, bahor elchisi hisoblanadi. Bu ikkita sabab bilan izohlanadi:

1. Heiyan davrida yanvar hamda mart oylari bahor oylari sifatida aytilgan[3,162].

2. Ume daraxti fevral oyining oxirlarida gullaganligi sababli, sovuq qishning tugashi sifatida qabul qilishgan.

「花見れば心さへにぞ移りける色にはいでし人もこそ知れ」

Bu yerda「花」"gul"「移りける色」"rangini o'zgartirish" orqali「花は変化する」"gul o'zgaruvchan" degan ma'no kelib chiqadi. Bundan tashqari,「心さへに」"qalbim kabi" jumlasidan「私の心も変わる」"mening qalbim ham o'zgaradi" degan ma'no kelib

chiqib, "gul" bilan "inson qalbi"ning o'xshashligi keltirilgan. "Gul"ning doim bir xil ko'rinishda turmasligi xususiyatiga ko'ra uni "qalb"ning "kayfiyat, hissiyot ta'sirida o'zgarib turish" xususiyati bilan bog'lagan holda "o'zgaruvchanlik" tushunchasi bilan umumiylikka ega degan xulosaga kelinadi. Shuning uchun, 「花」 "gul" 「人の心の変わりやすさ」 "insonning o'zgaruvchan qalbi" metaforasi bo'lib ishlatiladi.

「久方の光のどけき春の日に静心なく花の散るらむ」

「春の日に静心なく花の散る」 "bahor kuni sokin to'kilayotgan gul", ya'ni, bahor gullar faslida gulning to'kilishi, uning umri qisqa ekanligini tasdiqlamoqda. "Umri qisqa" degani uning "o'tkinchiligi" ni bildiradi. Shu mohiyatning o'xshashligi asosida "gul" "o'tkinchilik" ma'nosiga ko'chirilgan.

「散りぬればのちはあきたになる花を思ひ知らずも迷ふてふかな」

「散りぬればあきたになる花」degani "to'kilganidan so'ng changga aylanuvchi gul" ma'nosini ifodalab, bunda ham "gul"ning "o'tkinchilik" ma'nosiga ko'chirilishga sabab bo'ladi. Ya'ni, bunda <gul> →<to'kiladi>→<changga aylanadi> jarayoni natijadasi tafakkurda <o'tkinchi> degan xulosa paydo bo'ladi.

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda, "Kokinvakashu" she'riy to'plamida "gul" tushunchasi "ayol", "bahor elchisi", "insonning o'zgaruvchan qalbi" va "o'tkinchilik" degan ma'nolarda metafora sifatida ishlatilgani aniqlandi.

Umumiy xulosa qiladigan bo'lsak, yapon tilida "gul" metaforasi "ayol", "bahor elchisi", "insonning o'zgaruvchan qalbi", "o'tkinchilik" ma'nolarida keladi. Yapon tilida "ayol" ma'nosidagi "gul" "ma'shuqa", "qizi", "yosh qiz" ma'nolarida ham keladi, ammo bu ma'noda ishlatilishi nisbatdan kam.

Yapon tilida "gul"ning "bahor" tushunchasini anglatib kelishi, bu davlatda ham 4 faslning mavjudligi va tabiiy iqlim jihatidan bir-biriga yaqinligini sabab qilib olish mumkin. Chunki atrof-muhit, tabiat tildagi so'zlarning qo'llanilishi, ma'no ko'chirishda o'z ta'sirini ko'rsatadi. Masalan, qor yog'maydigan davlat qor so'zi bilan bog'liq birikmalar ham kam uchraydi.

"O'tkinchilik" ma'nosini bildirishda buddaviylik dinining ta'sirini ko'rishimiz mumkin. Yapon tilida nafaqat "gul", balki "shabnam", "dunyo" so'zlari ham o'tkinchilik ma'nosini bildirishini kuzatamiz.

Va nihoyat so'nggi "go'zallik" ramzi sifatida "gul"ning keltirilishi har ikki tilda mavjud. Bu hodisa qaysi jamiyat bo'lishidan qat'iy

nazar gulni ko'rganda go'zallikni his qilish bilan bog'liq bo'lib, Chie Fukada nazariyasiga ko'ra hissiyot asosidagi metafora deyish mumkin.

Yapon tilida "gul"ning nafaqat muhabbat mavzusidagi she'rlarda, balki fasllarga oid she'rlarda ham metafora sifatida kelishi yaponlarning madaniyatiga xos bo'lgan tabiat bilan uyg'unlikni sabab degan xulosaga kelindi.

REFERENCES

- [1] Qobuljonova G.K. Metaforaning sistemaviy lingvistik talqini – Toshkent, 2000
- [2] 谷口一美「認知意味論の新展開」2003年8月15日 研究社 (Kazumi Taniguchi "Kognitiv lingvistikaning rivoji" Yaponiya, Kenkyusha 2003)
- [3] 日本古典文学全集 11「古今和歌集」1994年2月20日 小学館 (Yapon mumtoz adabiyoti to'plami 11 "Kokinvakashu" Yaponiya, Shougakukan 1994)
- [4] 深田智、仲本康一郎「概念化と意味の世界」2008年5月30日 研究社 (Chie Fukada, Nakamoto Kentaro "Konseptsiya va ma'nolar dunyosi" Yaponiya, Kenkyusha 2008)